

Tony Blair och det andra Gulfkriget

Hur och när beslutet att delta i kriget mot Irak i mars-april 2003 fattades

Mats Bergquist

I. Bakgrund

Beslutet att delta i kriget mot Irak i mars-april 2003 är sannolikt, vid sidan av angreppet tillsammans med Frankrike och Israel mot Egypten 1956, det s.k. Suezkriget, det mest kontroversiella politiska avgörandet i brittisk historia sedan andra världskriget. Det har redan varit föremål för flera offentliga undersökningar av olika aspekter på krigets förspel. Sedan hösten 2009 arbetar en kommission under Sir John Chilcot med en större övergripande utredning som borde vara i slutskedet. Man har förhört en betydande mängd f.d. ministrar, höga tjänstemän och militärer. Chilcotkommissionen, som inkluderar ett par kända akademiker, en pensionerad diplomat och en medlem av överhuset, har främst koncentrerat sig på tre frågor: hur beslutet att delta i kriget hanterats på regeringsnivå, hur den folkrättsliga expertisen konsulterats och slutligen hur efterkrigsplaneringen gått till, hur det kunde gå så illa som det gick efter krigets slutförande. Däremot har kommissionen inte annat än översiktligt tagit upp de ofta diskuterade frågorna om underrättelsesmaterialens relevans och tolkning. Detta har 2004 varit föremål för en särskild utredning av f. statssekreteraren i Cabinet Office, Lord Butler.

Det har redan sagts många gånger att Tony Blairs politiska eftermäle, trots att han satt som premiärminister i hela tio år 1997-2007 och genomförde åtskilliga både interna reformer och utrikespolitiska beslut, kom-

mer att bestämmas av kriget i Irak. Detta har redan diskuterats i hans egna memoarer och åtskilliga andra brittiska och amerikanska böcker vartill kommer hans två till sammanlagt 400 sidor uppgående vittnesmål inför Chilcotkommissionen, avgivna i januari 2010 och januari 2011. Materialet för att söka bedöma hur beslutet faktiskt kommit till respektive hur han själv uppfattat eller velat att omvärlden skulle uppfatta beslutsprocessen är således rikligt; även f. utrikesministern Jack Straws memoarer och tre vittnesutsagor inför kommissionen är i sammanhanget av betydande intresse. Nedan skall ett försök göras att bestämma vad vi nu vet om den brittiska eller snarare främst Blairska rollen vid Irak-krigets tillkomst. Frågan om den folkrättsliga expertisens bedömningar kommer också in i bilden, medan problemet med den ofullständiga efterkrigsplaneringen är en alltför omfattande och därtill separat fråga för att kunna diskuteras i det följande.

Chilcotkommissionen har således redan arbetat i snart fyra år, vilket är för en brittisk offentlig utredning en ovanligt lång tid. Kommissionen påstår att en orsak till dröjsmålet med dess rapport är att man bl.a. måste klara ut frågan om vad som av sekretessskäl kan lämnas ut. Men man kan självfallet inte frigöra sig från misstanken att det också har att göra med de omdömen man måste fälla om nu levande och i många fall aktiva brittiska politiker och tjänstemän och deras agerande i en synnerligen omdiskuterad fråga. Inte

Docent Mats Bergquist är tidigare svensk ambassadör i London.

minst gäller det Tony Blair, som efter Margaret Thatcher är den som under det senaste seklet längst innehaft premiärministerposten. Sir John Chilcots uppgift är onekligen ganska unik, och blir oundvikligen politisk.

Under tiden 1997- 2004 verkade jag som ambassadör i London och ägnade då huvuddelen av min tid åt att söka följa Tony Blairs politiska gärning, inklusive då givetvis upptakten till kriget i Irak. Jag har redan behandlat detta i min "Experimentet Blair" (2007), och en recension av Blairs memoarer (SvD 29 september 2010; jfr även min uppsats "Två demokratier går i krig", Krigsvetenskapsakademins Tidskrift 2010:3), men har således idag tillgång till åtskilligt nytt material som motiverar en förnyad analys. Denna kan förhoppningsvis också ha ett vidare intresse för den alltid lika aktuella frågan om hur särskilt avgörande politiska beslut kommer till. Den följande framställningen kan därför ses som en fallstudie av ett utrikespolitiskt beslutsfattande.

Om man med Alex Mintz och Karl DeRouen ("Understanding Foreign Policy Decision Making", 2010) ser rationella aktörsmodeller som den ena huvudriktningen i utrikespolitisk analys och kognitiva som den andra, hamnar den följande analysen tydligt i det senare fältet. Man kan knappast hävda att Tony Blair fattat beslutet att delta i kriget mot Irak 2003 i ett slags nolläge, efter ett noggrant övervägande av alla tänkbara alternativ att få Saddam Hussein att samarbeta med omvärlden. Snarare förefaller det, vilket förhoppningsvis skall framgå av analysen, som Blair styrts av sitt trossystem, sitt eget sätt att fatta beslut och ackumulerade erfarenheter som premiärminister, samt med ett öga på hur det egna partiet skulle hanteras, detta enligt Robert Putnams "two level analysis". Däremot förefaller han inte varit särskilt intresserad av den allmänna opinionen i landet. Orsaken till detta kanske ovanliga påstående återfinns sannolikt i hans personlighet.

Analysen i denna framställning sker på individnivån, som ett samspel mellan Tony

Blair och George W. Bush. Båda dessa politiker har styrts av ett starkt och särskilt 2002-2003 stärkt självförtroende, och i alla fall i Blairs fall preferens för informellt och personcentrerat beslutsfattande. De utmärks av en manikeisk världsbild, med ett tillspetsat uttryck ett slags korstågsmentalitet, snarare än ett pragmatiskt, strategiskt eller opportunistiskt synsätt. Saddam Hussein representerade för Tony Blair liksom den serbiske diktatorn Milosevic ondskan. Blair och Bush har båda sorterat bort sådan information från underrättelse-tjänsterna som uttalat tvivel om förekomsten av massförstörelsevapen och som inte passat in i bilden. De har således utmärkts av vad Marijke Breuning ("Foreign Policy Analysis", 2007) kallar "low cognitive complexity". Båda är "simplifyers" snarare än "complexifiers", och tenderar att utgå från några fasta övertygelser snarare än att fatta beslut efter noggranna analyser.

Huruvida och i på vilket sätt Blairs kristna övertygelse spelat in i beslutsprocessen är svårbedömt. Det tillhör konventionen att inte diskutera detta publikt. Med tanke på den långvariga konflikten om Nordirland är brittena i gemen av naturliga skäl mycket känsliga för religiös inblandning i politiken. När premiärministern efter ett av sina många besök i Washington tillfrågades om han bett tillsammans med den likaledes troende George W. Bush var han påtagligt störd. Hans presstalesman lät förstå att han inte ville diskutera ämnet politik och religion. Men det förefaller ändå vara ett rimligt antagande att hans moralistiska synsätt påverkats av hans tro.

Innan Tony Blair blev partiledare 1994 och premiärminister 1997 hade han knappast alls sysslat med utrikespolitik. Åren före 1994 hade han i labours skuggkabinett ansvarat för inrikesfrågor ("home affairs") som inkluderar polis, brott och straff. Blair myntade här det ofta citerade uttrycket "tough on crime and tough on the causes of crime". Hans egen inställning låg här inte långt från de konservativas. Denna moralistiska syn tycks han ha

fört med sig när det gällde bedömningen av internationella frågor: brottslingar och dikta- torer får stå sitt kast och måste i sista hand, om de inte själva förstår sin situation, avlägs- nas med våld.

Även om Blair givetvis var kapabel att diskutera internationella frågor i andra termer, hamnade han ofta i tvärsäkra slutsatser och tenderade att se omvärlden i svart och vitt. Milosevic, Osama bin-Laden, Saddam Hussein och senare Ahmadinejad representerade ondskan och utgjorde ett per- manent hot mot freden. En containment-stra- tegi var till slut inte tillräcklig.

Om den starka moralismen var det ena benet i Blairs utrikespolitiska föreställnings- värld var lärdomarna från Suezkriget 1956 det andra. Samarbetet med USA om Irak var fundamentalt, både moraliskt och strate- giskt; Washington fick inte lämnas ensamma i kampen mot terrorister och orosmakare. Genom samverkan med USA kunde man påverka politiken, hävda brittiska intressen och motverka tendenser till amerikansk iso- lationism. Man kunde också förhoppningsvis främja demokratisering och modernisering av regionen. Detta var också, på sätt och vis ett utflöde av samma tänkande som styrde Tony Blairs inrikespolitiska agenda, att moderni- sera landets åldriga institutioner och utbild- ningsväsende. Reformismen fick en interna- tionell dimension.

II. Vilka faktorer styrde Blair mot del- tagande i kriget?

Tony Blair har i alla sammanhang hävdad att något slutligt beslut om deltagande i kriget inte fattades förrän i och med marschordern den 19 mars 2003. Då hade det blivit uppen- bart att Saddam Hussein skulle förkasta det sista ultimatum han ställts inför om att lämna landet inom 48 timmar. Denna förklaring är givetvis i formell mening sann. Kriget hade kunnat inhiberas i sista stund om Saddam Hussein kapitulerat. Men det fanns åtskil- liga faktorer som långt tidigare talade för att

Storbritannien, trots att frågan kunde förvän- tas bli inrikespolitiskt mycket kontroversiell, skulle komma att delta i det krig mot Irak som George W Bush och många i hans omgivning i administrationen redan snart efter attacken mot Afghanistan hösten 2001 tycks ha varit inriktade på.

Sannolikt menade en del av dem som haft ledande positioner redan under det för- sta Gulfkriget 1991, så vicepresidenten Ric- hard Cheney och bitr. försvarsministern Paul Wolfowitz, att det var fel att stoppa upp ope- rationen sedan Saddam Hussein körts ut ur Kuwait och att man nu måste gripa tillfället att gottgöra denna underlåtenhetssynd. Dess- utom såg man eller konstruerade ett sam- band mellan al-Qaidas attack den 11 septem- ber 2001 mot New York och Washington och Saddamregimen. Bush och hans närmaste omgivning – jfr James Manns "The Rise of the Vulcans" (2004) – var således redan tidigt inne på att Saddam måste bort, att "regime change" i Irak borde vara ett amerikanskt mål för politiken i Mellanöstern. Detta hade redan varit Clintonadministrationens uppfattning.

Huruvida man på amerikanskt håll redan tidigt väntat, eller ens tänkt på, en brittisk uppslutning kring denna politik är oklart. George W Bush berör inte saken i sina memoarer ("Decision Points", 2010) Men Tony Blair hade ju 1998 inte tvekat delta i den straffbombning som USA och Stor- britannien genomförde i december 1998 (Operation "Desert Fox") mot militära mål i Irak när Saddam sagt upp samarbetet med UNMOVIC:s föregångare UNSCOM, som då leddes av australiern Richard Butler. Bill Clin- ton noterar i sina memoarer endast som ett faktum att Storbritannien deltog i operatio- nen. I och med att landet ingick i den styrka som efter det första Gulfkriget upprätthöll flygförbuds zonen över irakiskt luftrum, var man redan inblandad i de militära skärm- ytslingar med Bagdadregimen som tid efter annan förekom.

Vidare hade Blair på det politiska planet initierat flygkriget mot Serbien 1999 med

syftet att köra ut Slobodan Milosevics styrkor ur Kosovo. Han hade vidare intervenerat i Sierra Leone 2000. Båda gångerna hade han haft turen med sig. Om Milosevic haft aningen bättre nerver – och kanske ett mera robust ryskt stöd – skulle NATO kunnat ställas inför en svår uppgift. Något uttryckligt löfte om amerikansk marktrupp hade, trots Blairs föreställningar i Washington, inte utställts och sju veckors (78 dagar) flygbombardemang hade inte uppnått sitt syfte och förmått serberna att retirera från Kosovo. Hur skulle man utan amerikanskt markstöd få ut dem ur provinsen? Man talade om att flera hundra tusen man skulle behövas. Nu drogs mattan undan fötterna på den serbiske diktatorn när Moskva sannolikt lät meddela att Milosevic borde ge upp. När de serbiska trupperna togs hem från Kosovo visade det sig f.ö. att de, trots det långvariga NATO-ledda flygbombardemanget, var ganska intakta.

På samma sätt hade Tony Blair tur i Sierra Leone där den brittiska interventionsstyrkan på ca 1 000 man förvånansvärt snabbt lyckades tränga tillbaka rebellerna. Vilka mediaeffekter skulle en störtad helikopter i Afrikas djungler med ett halvt kompani brittiska soldater ombord inte kunnat få? De flesta briter hade sannolikt ingen aning om att styrkan alls var där och skulle kunnat ifrågasätta varför briterna skulle ingripa i ett västafrikanskt inbördeskrig.

Mitt under Kosovokrisen hade Blair vidare i ett anförande i Chicago lanserat sin inte helt lättfattliga ”doktrin om den internationella gemenskapen”, vars tema var att dagens konflikter inte handlade om territorier utan om värden. Detta innebar i sin tur att noninterventionsprincipen mer eller mindre skulle te sig irrelevant. Det som mera än något annat stört Blair var icke-ingripandet i Rwanda 1994 där den internationella gemenskapen lät ett folkmord ske. Detta animerade honom att söka förmå sina allierade i Europa att ingripa i Kosovo och stoppa den etniska rensningen av albaner i denna provins. Även om den brittiske premiärministern uppfattade Kosovo-

konflikten som en kamp mellan demokrati och diktatur, betraktade Milosevic och de flesta serber NATO:s politik och flygattacker som ett försök att beröva Serbien en del av dess territorium och därtill serbernas urhem. Vad som för den ene var en fråga om värden var för den andra en om territorium.

Blair var således när diskussionen i Washington om att avsätta Saddam Hussein dök upp vid årsskiftet 2001/2002 inriktad på en liberal, interventionistisk politik. Härtill kom att också att premiärministern varit styrd av de erfarenheter av Suezkriget 1956 som varje ledande brittisk politiker under det senaste halvseket ständigt erinrats om. De motsättningar mellan USA och dess ledande europeiska allierade som då uppstod, fick inte upprepas. Om man gick emot USA ifråga om Irak skulle detta var den största förändringen i brittisk utrikespolitik på ett halvt sekel, framhöll Blair vid ett tillfälle. Och om man skapade en distans till USA kunde vägen tillbaka bli lång. Amerikansk unilateralism måste förhindras. Washington borde också känna att man hade stöd i den internationella gemenskapen. På så sätt kunde man också bäst påverka USA. Ironiskt nog bidrog Tony Blair genom sin uppslutning bakom Washington de facto under vintern 2002/2003 till en av de värsta interna västliga kriserna på länge. När det gällde Irak ställdes USA och Storbritannien (och Spanien) mot Frankrike och Tyskland, som dessutom stöddes av Ryssland och Kina. Sprickan skulle komma att ta flera år att täppa till.

När Tony Blair i efterhand förklarar och försvarar sitt beslut att ställa upp på amerikansk sida i kriget mot Irak har han, inte minst i förhören inför Chilcotkommissionen hävdad, att terrorangreppet den 11 september 2001 förändrade hela spelplanen, eller som han själv brukar säga, riskkalkylen. Om man dessförinnan hade kunnat leva med att föra ett slags ”containment”-politik visavis Irak gick det nu inte längre. Terroristerna visade denna sensomardag hur långt de var beredda att gå. Skulle de få

tillgång till massförstörelsevapen av det slag som Saddam tydligen, i strid med många FN-resolutioner, även fortsättningsvis sökte utrusta sig med, skulle konsekvenserna bli omöjliga att överblicka. Från den 11 september gällde för Saddams del, "change of heart" eller "regime change". Om han inte kunde förmås att frivilligt fullt ut tillämpa FN:s resolutioner och redovisa alla sina planer på anskaffandet av eller redan befintliga massförstörelsevapen, måste han avlägsnas från makten, om nödvändigt med våld.

Första gången detta på allvar verkar ha diskuterats mellan George Bush och Tony Blair var vid ett toppmöte i Bushs hemstad Crawford, Texas i april 2002. När Bush här redogjorde för sin syn på Irak, skall Blair ha sagt honom att han stödde honom på denna punkt. Detta har av andra inblandade tolkats så att den brittiske premiärministern redan då ställt ut en form av löfte om militärt deltagande i en attack. Detta hävdar t.ex. den dåvarande brittiske ambassadören i USA, Christopher Meyer i sin memoarbok ("DC Confidential", 2005) Men när Blair tar upp detta i sina memoarer ("A Journey", 2010) avfärdar han Meyer med konstaterandet att denne inte var närvarande vid detta samtal. Blair medger att han gett ett generellt löfte att stöda en amerikansk politik "to deal with Saddam", men inte *hur* detta skulle ske. Meyers version stöds dock indirekt av andra som varit med på resan och intervjuats av Observers Andrew Rawnsley (i hans "The End of the Party", 2010). De var alla bekymrade över att Blair under många enskilda samtal med Bush, i syfte att etablera en så god relation som möjligt, tycks ha andats få villkor för ett brittiskt stöd till Vita Huset. Med tanke på Blairs vänskap med Bill Clinton fanns det säkert i Washington dessutom en del misstänksamhet att övervinna.

Överhuvudtaget vill Blair spela ned betydelsen av toppmötet i Crawford; den verkliga vändpunkten var således attacken mot The Twin Towers och Pentagon året dessförinnan. Samtidigt påstår den tidigare

premiärministern inte ens själv att hans allmänna politiska stöd för tanken på att ta itu med Saddam omgärdats av några uttryckliga reservationer. Och några sidor längre fram i memoarboken noterar han utan vidare att han kort efter mötet i Crawford gett klartecknen till att tillsammans med amerikanerna påbörja en militär planering för en intervention. Om en sådan skulle kunna genomföras måste den planeras i tid. Man räknade med sex månaders föreberedelser. Om sådana förberedelser blev kända, skulle det inte bli helt lätt att förklara dess syften.

Under ett möte i juli 2002, vars innehåll läckte ut 2005, påstås premiärministern ha varit ganska specifik när det gällde att ställa upp på amerikansk sida. I ett privat brev till presidenten skriver Blair i juli, vilket fick några av hans medarbetare att hoppa till, att vad än Bush beslöt göra vad avser Irak, skulle Blair stödja honom. När Rawnsley intervjuat Colin Powell har denne sagt att han inte uppfattat några brittiska reservationer.

Blair ansåg sannolikt tidigt att han för egen del å ena sidan hade goda skäl att om inte Saddam Hussein helt ändrade attityd, söka få med Storbritannien i ett angrepp mot Irak, men att detta å andra sidan skulle stöta på problem i det egna labourpartiet. Detta var visserligen skyldigt Blair ett stort tack för att han lett partiet till två mycket stora valsegrar 1997 och 2001. Men det var också ett parti som hade en delvis pacifistiskt orienterad tradition och var tydligt FN-orienterat. Så länge Blair var lyckosam i sin utrikespolitik tolererades hans interventionism. Men för att få detta parti att svälja en möjlig intervention i Irak måste man kandra upplägget.

Blair valde här att söka ta sig fram längs två spår, nämligen dels att, vilket väckte föga entusiasm i Washington, ge FN en viktig roll och söka sanktionera ett eventuellt ingripande i säkerhetsrådet, dels att söka få Bush tvinga parterna att röra sig ifråga om den s.k. fredsprocessen i Mellanöstern. Ett ingripande med våld som sanktionerats av FN:s säkerhetsråd skulle säkerligen godkännas av de

allra flesta inom labours parlamentsgrupp, och dessutom underlätta att få internationellt stöd för en hårdhänt politik mot Saddam Hussein (jfr Libyen 2011). Härtill kom att med en FN-resolution i ryggen, man lättare skulle kunna stå emot eventuella juridiska processer från enskilda mot brittiska kronan än om man inte hade sådant legalt stöd. Och om man skulle kunna visa upp framsteg ifråga om konflikten mellan Israel och palestinierna skulle Blair dels kunna dämpa effekterna i arabvärlden av en intervention i Irak, dels visa labourpartiet att man fått något i stället för medverkan i en eventuell amerikansk aktion. Några framsteg på denna front kunde man dock aldrig notera, då lika litet som efter kriget.

I syfte att söka mjuka upp motståndet mot hans Irakpolitik ordnade premiärministern i slutet av september 2002 en underhusdebatt i ämnet, där hans avsevärda retoriska talanger prövades. Dessförinnan hade han bestämt sig för att publicera en del underrättelsematerial om Saddams avsikt att skaffa sig olika slags massförstörelsevapen. Denna "dodgy dossier" som den kom att kallas, försågs med ett förord av premiärministern och redigerades i mycket av hans presstalesman Alastair Campbell. Problemet var dock att mycket i denna ganska alarmerande rapport snart visade sig innehålla oriktiga uppgifter. I sitt slutanförande i den sista stora underhusdebatten om Irak före kriget den 18 mars 2003 nämnde Blair begripligt nog inte ett ord om rapporten.

Om Tony Blair för egen del skulle kunnat härbärgera några tvivel om de amerikanska avsikterna ifråga om Irak, måste dessa ha skingrats under nästa toppmöte i Washington i september 2002. Detta ägde rum efter Bushs FN-tal om "ondskans axelmakter". Här lyckades Blair få med Washington på att pröva FN-spåret och utlova nya initiativ i Mellanöstern. När man under förhören med Blair i Chilcotkommissionen konstaterade att Irak inte nämnts i föredragningspromemoriorna inför alla kabinettsmöten under tiden mellan Crawford- och Washingtonmötena,

försöker Blair svänga sig med att kabinettet inte kunnat vara omedvetet om alla de uttalanden som Blair gjort offentligt om Irak. Men den omedelbart före kriget avgångne utrikesministern Robin Cook menar i sina dagböcker ("The Point of Departure", 2003), att, även om ämnet givetvis ofta kom upp, ingen allvarlig diskussion om för och emot en intervention i Irak ägde rum i kabinettet under det år som föregick anfallet, vilket onekligen är anmärkningsvärt. Under det kabinettsmöte i mars 2002 som Cook syftar på vädrades åtskillig skepsis inför den amerikanska politiken. Detta måste ha motiverat Blair att undvika att ta upp frågan till utförlig behandling vid kommande sammanträden. Både Blair och Straw hänvisar dock i stället till risken för läckage om man brukade kabinettet för ingående diskussioner om Irak. Blair hävdade inför Chilcotkommissionen att kabinettet inte var något idealiskt forum för diskussion om Irak, inte heller dettas utrikes- och försvarsutskott. I stället kom som så ofta hos Blair en informell rådgivargrupp att användas.

När Chilcotkommissionen frågat en av Blairs närmaste utrikespolitiska rådgivare, Stephen Wall, när kabinettets ledamöter måste ha förstått att krig var sannolikt svarade denne att detta bör varit klart för dem i januari 2003, d.v.s. två månader innan kriget bröt ut. Detta förkastar Blair, och får här stöd av Jack Straw, som båda menar att det måste ha stått klart för ministrarna långt tidigare att *risken* för krig fanns. Men det var sålunda inte säkert att det skulle gå dithän.

Tony Blair säger i sina inledande kommentarer inför det andra förhöret i januari 2011 att han nog inte trodde att Saddam Hussein skulle ge efter. Detta uttalande hänför sig, såvitt man kan förstå, till november 2002 när förhandlingarna i FN lett fram till resolution 1441. I denna hade den irakiske diktatorn utpekats som en som brutit mot otaliga FN-resolutioner, men den hade ändå inte uttryckligen auktoriserat tillgripande av våld. Tanken på att söka få till stånd en ny och andra resolution diskuterades redan under arbetet

med 1441, men dök på allvar upp efter Hans Blix' första rapport till säkerhetsrådet i slutet av januari 2003; FN:s vapeninspektörer hade då sedan en tid efter fem års uppehåll ånyo släppts in i Irak. Man ville inte alltför snabbt ta upp tanken på en ny resolution, eftersom detta skulle kunna förtagit effekten av 1441.

Blair motsäger nästan också sig själv när han å ena sidan söker hävda att kriget skulle kunna undvikits, men å andra sidan medger att man inte utan en rejäl prestigeförlust skulle kunnat ta hem de trupper som mot slutet av januari 2003 fanns på plats i Kuwait. Särskilt noterbart var att Saddams partiella samarbetspolitik visavi UNMOVIC bedömdes hänga samman med närvaron av dessa amerikanska och brittiska förband. Vad skulle man ha uppnått om Saddam efter ett eventuellt tillbakadragande ånyo skulle ha börjat konstra med inspektionerna?

Sanningen är väl den att när trupperna väl var utplacerade i regionen var kriget så gott som oundvikligt, oavsett om britterna skulle komma med eller inte. Frågan gällde i förstone den n i v å det brittiska deltagandet kunde få: logistiskt stöd, enbart flyg- och marinstyrkor eller en fullvärdig insats. Detta avgjordes i praktiken redan i oktober 2002 när planeringen inriktades på ett omfattande deltagande, om krig skulle komma.

Det fanns knappast, mot bakgrund av Saddams tidigare beteende, några skäl tro att han skulle böja sig inför övermakten och bege sig i exil till Minsk eller Nouakchott i Mauretanien, dit han skall ha skickat delar av sin familj. Blair säger i sitt andra vittnesmål inför Chilcotkommissionen att Saddam Hussein nu efter res 1441 måste ha förstått att valet nu stod mellan att samarbeta fullt ut med UNMOVIC eller avgå. Men även om detta ter sig som ett plausibelt resonemang, kanske inte Saddam resonerade på detta sätt? Ja, i själva verket blir hans agerande näst intill obegripligt om man inte söker en alternativ förklaring. Han kan mycket väl – enligt den amerikanska s.k. Duelferrapporten efter kriget – ha intalat sig att USA och Storbritannien

när allt kom omkring inte skulle angripa; varför skulle de, när de redan hade baser i Kuwait, ge sig på Irak? Och varför skulle Washington och London utmana världsoptionen som uppenbarligen inte delade deras politik. Varför skulle de nu gå längre än 1991? Det gällde nu att hålla nerverna i styr och visa sig en smula samarbetsvillig visavi UNMOVIC så skulle krisen kanske blåsa över? Om några månader skulle det ändå bli mycket svårt att föra krig på grund av de extrema väderförhållandena, varför tid skulle kunna vinnas.

Saddam var dessutom, även om detta i europeiska öron låter märkligt, kanske mera upptagen av Iran än av risken för krig med USA och England, menar Robert Jervis (”Why Intelligence Fails”, 2009). Rolf Ekéus hävdar i sitt vittnesmål till Chilcotkommissionen däremot att det förhållandet att den amerikanska linjen ända sedan Clinton varit inriktad på regimförändring innebar att Saddam ansåg att det inte spelade någon större roll hur han agerade.

III. Vad skulle kunnat hindra ett brittiskt deltagande?

Chilcotkommissionen har således ägnat åtskillig möda åt att söka klara ut varför den brittiska regeringens juridiske rådgivare, justitiekanslern (Attorney General) Peter Goldsmith, under flera månader sedan säkerhetsrådet i november 2002 antagit resolution 1441 med konstaterandet att Saddam Hussein brutit mot flera av rådets resolutioner, hävdade att denna resolution inte medgav någon uttrycklig rätt att ingripa med våld. Den krävde i så fall en uppföljning.

En vecka före krigsutbrottet, efter ett besök i New York och Washington och ett samtal med Jack Straw, ändrade han dock, efter att ha en vecka tidigare i princip vidhållit sin ursprungliga ståndpunkt, mening. Blair för ett luddigt resonemang av innebörd att Goldsmiths uttalanden före mars 2003 endast var informella råd. I ett möte med f utrikesministern Cook hävdade Blair f.ö. att frågan

om en eventuell aktions laglighet fick tas upp när man fattat beslut om en sådan! Dessförinnan hade det inte funnits skäl söka hans formella råd, har den tidigare premiärministern hävdad. Jack Straw medger dock det uppenbara, nämligen att det hade varit värdefullt att få ett sådant formellt uttalande tidigare. Och Blair säger nu att man borde ha involverat Goldsmith i förhandlingarna om en ny resolution. Denna efterklokhet strider då på sätt och vis mot vad Blair tidigare sagt, nämligen att det saknades skäl formellt dra in justitieministern innan en beslutssituation förelåg.

Som det nu var utsattes Goldsmith för en avsevärd press, medveten om att hans tolkning av det folkrättsliga läget skulle få en sannolikt avgörande betydelse. Kunde han i detta läge verkligen ha hävdad att ett krig mot Irak utan en ny resolution skulle vara olagligt? Hade regeringen, d.v.s. Blair, utövat påtryckningar på Goldsmith för att få denne att ändra sig? Till bilden hör då att sedan Turkiet till USA:s förvåning vägrat transitering av amerikansk trupp avsedda att ingripa i norra Irak, ökade Washingtons beroende av de brittiska styrkorna. Huruvida Peter Goldsmith var medveten om detta undandrar sig bedömning. Men att Blair hade detta i sinnet måste man utgå från. Men detta är inte något som Chilcotkommissionen tycks ha ställt frågor kring.

Den f. premiärministern förnekar alla påtryckningar och antar att Goldsmith när han nu formellt måste avge ett ja eller nej på frågan om en ny resolution behövdes, ställdes inför ett helt annat avgörande än när han dessförinnan vid ett par tillfällen efter november 2002 meddelat sina informella råd. Jack Straw hävdar att om Goldsmith ånyo kommit fram till att en andra resolution var av nöden och ingen sådan kunde uppnås, skulle slutresultatet bli att de brittiska trupperna måste tas hem. Straw är på denna punkt mera kategorisk än Blair, som i sitt andra förhör medger att ett nej "skulle kunna lett till" ett brittiskt tillbakadragande. Vi kunde ha tagit hem trupperna, men det skulle ha sänt alldeles fel sig-

nal när det gällde det stöd han ville visa USA. Den f. premiärministern hänvisar till den betydande press han var utsatt för mellan de legala övervägandena, en besvärlig inhemsk opinion och amerikansk otålighet, samtidigt som man således behövde hålla uppe pressen mot Bagdadregimen. Men frågan om det förekommit några påtryckningar mot Goldsmith är inte onaturlig.

Dessutom borde Blair vid detta laget, fast han ivrigt förnekar detta, efter en dryg månads lobbyarbete ha insett att han knappast skulle få igenom en ny resolution i säkerhetsrådet; en sådan framlades formellt den 24 februari. Denna skulle säkerligen ha veterats av Frankrike, Ryssland och kanske också Kina och därmed inte kunnat antas. Men eftersom Blair ansåg sig av inrikespolitiska skäl behöva denna andra resolution anlade han då en andra försvarslinje som gick ut på att om man fick nio, eller i alla fall åtta av rådets femton medlemmar att rösta för resolutionen skulle han ha en moralisk majoritet, även om den alltså veterats. Då skulle han inför det egna partiet kunna hävda att han hade en numerär majoritet i rådet bakom sig, men att det inte var hans fel att någon eller några stormakter satt sig emot en explicit våldsanvändning.

Frågan är dock, som Jack Straw ställer sig inför Chilcotkommissionen, hur situationen skulle varit om man faktiskt uppnått nio röster, men Frankrike röstat nej. Tony Blair hade i en TV-intervju i början av februari introducerat ett nytt politiskt begrepp nämligen "unreasonable veto". Ett sådant skulle tydligen inte ha samma vikt som ett vanligt veto, varigenom man skulle kunna bortse från detta. Jack Straw påpekade dock för premiärministern att detta resonemang var ohållbart; det återkom inte.

Även om Blair lyckades övertala George Bush om att söka få en sådan ny resolution till stånd, förefaller Blair att ifråga om möjligheten uppnå en ny resolution ha ägnat sig åt önsketänkande. Robin Cook talar om att Blair i början av mars befann sig i ett "state of denial" när det gällde möjligheten uppnå en

majoritet för en andra resolution, d.v.s. agerade mot bättre vetande. Han ägnade mycken energi åt att söka övertala särskilt Chiles socialistiske president Ricardo Lagos och Bush Mexicos Vicente Fox – som dock efter ett samtal med Bush gjorde sig oanträffbar genom att lägga in sig för en ryggoperation! – att stödja ett troligt amerikanskt krig mot Irak.

För egen del ansåg jag då att det var ytterst osannolikt att Chile eller Mexico, med tanke på dessa länders historia – Lagos var ju t.ex. partikamrat med den Salvador Allende som Richard Nixon 1973 inte precis gjorde något för att stödja – under några förutsebara omständigheter skulle rösta för ett anglo-amerikanskt anfällskrig mot Irak. Detta ville självfallet ingen av de två direkt säga Blair eller Bush, varför man hänvisade till det förväntade franska vetot, och Lagos dessutom till att han ville hamna på samma linje som Fox och tvärtom. Det skulle säkert varit lika svårt få ihop nio röster även om Chirac inte sänt denna signal. *Möjligen* skulle de två länderna kunna lägga ner sina röster. Den dåvarande brittiske FN-ambassadören Jeremy Greenstock meddelade i vittnesmål inför Chilcotkommissionen att han uppfattat att Chile och Mexico de aktuella dagarna övervägde ett resolutionsförslag som skulle förbjuda användandet av våld och ge UNMOVIC ytterligare 45 dagar. Att i detta läge tro på stöd från dessa länder förefaller ganska märkligt. Greenstock medger för egen del att han aldrig trott man skulle få det efterlängttade stödet; chansen värderades till 25 procent. Diskussionerna om den andra resolutionen föranledde f.ö. Bush att i ett samtal med försvarsminister Rumsfeld säga att han hamnat i en fälla han själv, genom att tillmötesgå Blair, var orsak till.

Projektet med den andra resolutionen skulle kanske ha kunnat medverka att göra Saddam Hussein mera samarbetsvillig. Som det nu var kanske han snarare tolkade stormakternas manifesta oenighet till sin fördel. Även han ägnade sig åt önsketänkande.

Först när Blair i omröstningen i underhuset den 18 mars 2003, som inte var konsti-

tionellt nödvändig men ändå av politiska skäl förordats av Robin Cook och Jack Straw, efter ett som vanligt skickligt upplagt tal, lyckades begränsa upproret i den egna parlamentsgruppen till ca en tredjedel, kände han sig ha en fullmakt att militärt ställa upp på amerikansk sida, som han således sannolikt länge varit mentalt inställd på. Det närmaste han kom ett sådant erkännande före kriget var kanske att han i september 2002 i en intervju sagt sig vara beredd att betala "the blood price" för att stöda USA. Robin Cook, som efter Saddam Husseins svar på res 1441 i december 2002, noterade att krigsrisker förvandlats från sannolik till säker, noterar att Blair vid ett tillfälle sagt att ett (kort) krig troligen för den irakiska befolkningen skulle vara bättre än långvariga sanktioner.

Vad kriget skulle kunna få för följder på lång sikt anade han inte då. Men han fruktade före omröstningen i underhuset att hans politiska bana skulle kunnat få ett brått slut om en än större minoritet röstat mot sin partiledare. Detta hade han förberett sin närmaste familj och rådgivare på. Dagarna före krigsutbrottet påstås utrikesminister Straw under ett möte med de närmast inblandade ha sagt att det enda ställe där en regimförändring kunde komma att ske var i London! Den inflytelserike presstalesmannen Alastair Campbell hävdar i sina dagböcker att folk inte förstod Blairs politik och framför allt inte varför man måste agera som Washingtons knähund och just i mars 2003. Det inrikespolitiska läget i London var i månadsskiftet februari/mars 2003 så laddat att Bush ringde Blair och enligt sina memoarer sade honom att han mycket väl skulle förstå om Storbritannien måste backa ur planeringen. Mycket värre var att den föga diplomatiska Rumsfeld i samma veva sade detta offentligt, vilket föga förvånande på Downing Street uppfattades som ett knivhugg i ryggen och därför redan samma dag framtvingade en för Rumsfeld sällsynt dementi. Blair avvisade i samtal med Bush alla tankar på att hoppa av. Rumsfeld berör i sina memoarer ("Known and Unknown", 2010) begrip-

ligt nog inte sin diplomatiska faute. Robin Cook menar att den häftiga brittiska reaktionen på Rumsfelds uttalande lättast förklaras just av att man var helt inriktad på krig.

Efter underhusdebatten kunde man kanske hävda att Blair än en gång haft lyckan med sig, och dessutom visat att hans retoriska talanger firat en triumf över ett motvilligt parti. Även i kabinettet hade opponenterna tystnat, med ett undantag: underhusledaren och f. utrikesministern Robin Cook som vidhöll sin principiella linje och avgick. Cooks efterträdare Jack Straw säger i sina memoarer ("Last Man Standing", 2012) att han kunnat stoppa kriget, genom att också avgå. Det är självfallet att om både den tidigare och sittande utrikesministern lämnat regeringen hade det påverkat stämningarna i gruppen. Men även om han hade sina dubier om Blairs politik ställde han upp bakom Blair.

Övriga som tidigare uttalat tvekan var mera rädda för att, om Blair inte fick en tillräcklig majoritet, få den lynnige finansministern Gordon Brown som regeringschef än de var för att det skulle bli krig, säger den ibland elake Andrew Rawnsley. Om mera än hälften av underhusgruppen röstat emot Blair hade han naturligtvis måst avgå. Var gränsen mellan den acceptabla tredjedelen opponenter och den oacceptabla hälften gick var svårt att säga, men mycket flera motståndare än han hade skulle nog blivit avgångsskäl. Rebellerna i underhusgruppen var självfallet inte opåverkade av den enorma antikrigsdemonstration som i mitten av februari 2003 hölls i London, med inemot miljonen deltagare. Blair själv tycks dock inte ha skakats alltför mycket av denna mycket kraftfulla manifestation.

Om Saddam Hussein i denna situation spelat sina kort skickligare och låtsats vara mera samarbetsvillig gentemot UNMOVIC än vad Hans Blix kunde redovisa vid sitt sista framträdande i säkerhetsrådet i början av mars, kanske regimförändringen än en gång skulle kunnat skjutas upp. Men då hade väl amerikaner och briter, om än i reducerad omfattning, tvingats bli kvar i Kuwait under

sommaren. Men troligare är således att hela situationen sedan april 2002, och än mera efter nästa toppmöte i september 2002, med järnvägstidtabellens logik utvecklades mot krig och regimförändring. Chefen för den interna underrättelsetjänsten (MI 5), Sir David Omand, gjorde f.ö. i ett vittnesmål inför kommissionen denna referens. I ett samtal 2006 med labourledamoten i parlamentet Chris Mullin ("A View from the Foothills", 2009) säger Jack Straw att när den process som ledde till kriget mot Irak inletts, var den svår att stoppa.

State Departments dåvarande planeringschef Richard Haass säger till Andrew Rawnsley att det redan sommaren 2002 syntes klart att krig var sannolikt. Men med hänsyn till partiopinionen måste han argumentera på annat sätt, och utåt säga sig hoppas att den irakiske diktatorn inför övermakten skulle ta sitt förnuft tillfånga. Den krigiska stämning som Alastair Campbell noterar i sina dagböcker ("The Blair Years", 2007) talar sitt tydliga språk. I själva verket har Blair rimligen inte resonerat särskilt annorlunda än de flesta som står inför en svår och utdragen beslutssituation: man bestämmer sig ofta i praktiken tidigt för en linje, men intalar sig själv att man har god tid på sig att ändra sig, även om detta, och ju längre tiden går, skulle bli mycket svårt.

En annan händelsekedja som skulle kunnat stoppa kriget var således en helt annan irakisk attityd till UNMOVIC. Om Hans Blix inför säkerhetsrådet hade kunnat redovisa otvetydiga framsteg på irakisk sida när det gällde tillmötesgående mot inspektörerna, hade det sannolikt varit svårt att just då inleda fiendtligheter. Men förhållandet mellan Blix och de ledande amerikanska och brittiska politikerna blev en smula konstlat. Detta gick tillbaka på Blix långa tid som det internationella atomenergiorganet IAEA:s generaldirektör då han främst av amerikanerna ansetts för mjuk mot Irak. Blair betecknar i sina memoarer Blix som en "curious fellow". Den dåvarande brittiske premiärministern menar att

Blix tog på sig en politisk roll och kände sig ha ett ansvar för frågan om det skulle krig eller fred, medan hans uppgift enligt Blair endast var att inför säkerhetsrådet redovisa fakta. Blix agerande hjälpte inte Blairs strategi som byggde på förväntade negativa rapporter från Blix och antagandet av en andra resolution. Den frispråkige Alastair Campbell hävdar t.o.m. att Blix genom sina rapporter de facto ställde sig på fransmännens sida. Klart är att man på sätt och vis gjorde sig beroende av Blix agerande.

Sanningen om UNMOVIC:s förhållande till Washington och London är väl att det förelåg en kollision mellan Hans Blix rimliga krav på att tillåtas företa sina inspektioner under längre tid än några månader, och USA:s och Storbritanniens önskan att av både politiska och klimatmässiga skäl agera snabbt. Endast om Blix fått den tid han ville ha, och som Washington knappast alls men London i begränsad mån ville ge honom, skulle han kunnat påverka möjligheten undvika öppen konflikt. En machiavellisk tolkning av skeendet i mars 2003 är att Blix tredje och sista rapport till säkerhetsrådet i själva verket påskyndade krigsutbrottet. Om Blix hade rätt när han tyckt sig möta ett förbättrat samarbetsklimat från Saddam Husseins sida, skulle det ju, som anmärktes ovan, bli svårt att motivera att gripa till vapen. Och om detta, som här antas, var den bakomliggande strategin gällde det att slå till snabbt innan UNMOVIC rubbat Saddam ytterligare.

IV. Två perspektiv på beslutsfattandet inför Irakkriget: Blair och verkligheten

När Tony Blair söker reducera beslutsfattandet ifråga om Irak till avgivandet av själva marschordern den 19 mars 2003 står han på formellt oantastlig grund. Kriget hade kunnat undvikas om Saddam Hussein i sista stund lagt alla korten på Hans Blix bord och kanske själv begett sig i exil. Å andra sidan förutsatte detta en uppfattning om Saddam Hus-

sein som inte stämde med erfarenheterna av denne diktators sätt att fungera. I själva verket pekade således det mesta sedan minst ett år före kriget på att detta till sist skulle komma, att regimförändring inte bara var ett amerikanskt mål utan också Tony Blairs, om än inte hans regerings eller hans partis. Hade inte Blair redan i Chicagotalet 1999 på ett generellt plan legitimerat kränkningar av icke-interventionsprincipen och dessutom följt denna politik i Kosovo, Sierra Leone och Afghanistan? Blair ville till George Bush förmedla sin beslutsamhet att ställa upp för en president som enligt de flesta vittnesmål redan tidigt var inne på att bruka våld för att få bort Saddam. Men han måste också samtidigt hemåt hävda att inga beslut tagits om brittiskt deltagande.

För att Tony Blair skulle kunna få med Storbritannien i ett troligt krig krävdes en tidsödande och besvärlig process främst i FN:s säkerhetsråd som till sist ledde till en öppen konflikt med Frankrike, Ryssland och Tyskland, till en betydande oro inom labourpartiet samt den 15 februari största politiska demonstrationen i London på många decennier, med inemot miljonen deltagare, vilken inte förefaller ha påverkat Blair särskilt mycket.

De politiska kostnaderna för ett brittiskt deltagande kunde således bli höga. Tillsammans med det kaos och det mycket omfattande politiska våld som följde på den militära segern har det bidragit till att Tony Blairs politiska eftermäle kommit att bestämmas av kriget. Om Chilcotkommissionen kommer att kunna skingra oklarheterna rörande krigets förspel återstår att se. De frågor man måste söka besvara är: hade Blair inte från början bestämt sig för att delta i kriget; var spelet i säkerhetsrådet bara en charad; tvingade man justitiekanslern, lord Goldsmith, att ändra åsikt; varför hölls kabinettet mestadels utanför beslutsprocessen, om inte för att dämpa risken för ett kanske svåröverkomligt partimotstånd? Att kommissionen skulle kunna ge entydiga svar på dessa frågor är dock inte sannolikt.

Även om Tony Blair, som enligt Robin Cook drevs av evangelisk övertygelse och inte av ond tro, således håller på att kriget var undvikligt, duckar han aldrig för det personliga ansvaret, tvärtom. Det var hans beslut, inte regeringens, de brittiska militärernas, USA:s eller några systemstyrda faktorer, som ledde till krigsdeltagandet för brittisk del. Jag gör vad jag tror är rätt, sedan får andra döma om detta var ett bra beslut eller inte, säger han i många sammanhang både internt och offentligt. David Runciman beskriver (i "The Politics of Good Intentions", 2006) hans attityd, som t.ex. också återspeglades i hans beslut att personligen tillskriva alla stupades familjer, som ett slags politisk masochism.

När Tony Blair numera skall försvara kriget och dess följder, måste han ju medge att man inte funnit några massförstörelsevapen. Men 2003 var alla ledande underrättelsetjänster eniga om en sådan fara, varför man handlade i god tro; att denna enighet sannolikt delvis var tillkämpad är en annan sak, som Blair inte berör. Dessutom har man i alla fall blivit av med Saddam Hussein och bidragit till kampen för modernisering och mot reaktionen i regionen.

Det är alltså svårt att tro att krig inte var den ursprungliga utgångspunkten både i Vita Huset och i Downing Street nr 10, även om man för den osannolika händelsen att Saddam Hussein kapitulerat för alla krav, fått godta detta och att diktatorn skulle sitta kvar. Amerikanska intentioner, militär planering, FN-behandling mm. skulle ju inte kunna redovisas eller äga rum utan den överhängande risken för ett diplomatiskt fiasko – om trupperna varken utplacers eller, sedan detta skett i januari 2003, satts i strid.

Tony Blair kan knappast ha trott att Saddam Hussein skulle ge upp, lika litet som han idag tycks tro att mullorna i Teheran skulle göra det. På något sätt kan Irakkriget, och Afghanistan, bli den moderna liberala interventionismens zenit. Det är, trots 2011 års NATO-styrda flygoperationer mot Libyen, inte alldeles lätt att tänka sig ett nytt krig som det

som startade den 19 mars 2003. Avsaknaden av fysiskt ingripande mot det utbredda våldet i Syrien sedan 2011 är ett tydligt tidens tecken. Att Kadaffis uppträdande 2004, då han mot vederbörlig ersättning gick med på att avveckla sina program för tillverkning av massförstörelsevapen, i förhören inför Chilcotkommissionen åberopas som en modell Saddam borde ha följt 2003 är en ironisk aspekt av det slag som historien ibland uppvisar.

Litteratur

- Allison, G., 1971. *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. Boston: Little, Brown & Co.
- Bergquist, M., 2005. "Efter statskollapsen – är militär ockupation alls längre ett möjligt alternativ?", *Finsk Tidskrift*, 2005:9.
- Bergquist, M., 2007. *Experimentet Blair*. Lund: Sekel.
- Blair, T., 2010. *A Journey*. London: Hutchinson.
- Blair, T., 2010/2011. Vittnesmål inför Chilcotkommissionen, 28 januari 2010 och 21 januari 2011.
- Blix, H., 2004. *Avväpna Irak*. Stockholm: Bonnierfakta.
- Blix, H., 2011. "Iraq 2003: What the Leaders Say and What They Leave Out", *Canberra Times*, 23 mars 2011.
- Breuning, M., 2007. *Foreign Policy Analysis: A Comparative Introduction*. New York: Palgrave Macmillan.
- Bush, G. W., 2010. *Decision Points*. New York: Crown Books.
- Campbell, A., 2007. *The Blair Years*. London: Hutchinson.
- Clinton, B., 2004. *My Life*. New York: Hutchinson.
- Cook, R., 2004. *The Point of Departure*. London: Simon & Schuster.
- Ekéus, R., 2011. *Comments and Reflections*, skriftligt vittnesmål inför Chilcotkommissionen, 23 april 2011.
- Gordon, Ph. H. & Shapiro, J., 2004. *Allies at War. America, Europe and the Crisis over Iraq*. Washington: Brookings.
- Greenstock, J., 2009/2010. Vittnesmål inför Chilcotkommissionen, 27 november 2009, 15 december 2009 och 26 maj 2010.
- Jervis, R., 2009. *Why Intelligence Fails: The Lessons of the Iranian Revolution and the Iraq War*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press.

- Kampfner, J., 2004. *Blair's Wars*. London: The Free Press.
- Mann, J., 2004. *The Rise of the Vulcans. The History of Bush's War Cabinet*. New York: Viking.
- Mandelson, P., 2010. *The Third Man. Life at the Heart of New Labour*. London: Harper Press.
- Meyer, Chr., 2005. *DC Confidential*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Mintz, A., & DeRouen Jr., K., 2010. *Understanding Foreign Policy Decision Making*. New York: Cambridge University Press.
- Mullin, Chr., 2009. *A View from the Foothills*. London: Profile Books.
- Pierre, E., 2005. *Irak: 25 hemligheter*. Malmö: Sekel.
- Rawnsley, A., 2010. *The End of the Party. The Rise and Fall of New Labour*. London: Viking.
- Riddell, P., 2003. *Hug Them Close. Blair, Clinton, Bush and the Special Relationship*. London: Politico's.
- Riddell, P., 2005. *The Unfulfilled Prime Minister. Tony Blair and His Quest for a Legacy*. London: Politico's.
- Rumsfeld, D., 2011. *Known and Unknown*. New York: Sentinel Books.
- Runciman, D., 2006. *The Politics of Good Intentions. History, Fear and Hypocrisy in the New World Order*. Oxford: Princeton University Press.
- Seldon, A., 2004. *Blair*. London: The Free Press.
- Stephens, Ph., 2004. *Tony Blair: The Price of Leadership*. London: Politico's.
- Stothard, P., 2003. *30 Days. A Month at the Heart of Blair's War*. London: Harper Collins.
- Straw, J., 2012. *Last Man Standing: Memoirs of a Political Survivor*. London: Macmillan.
- Straw, J., 2010/2011. Vittnesmål inför Chilcot-kommissionen, 21 januari 2010, februari 2010 och 2 februari 2011.
- Waltz, K., 1959. *Man, the State and War. A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press.